

ראש מעמד

שיעור זה קשור לכלל:

יש משמעות למסכת שבה מופיעה הסוגיא

תמצית השיעור: המשנה המתארת את המעמדות איננה מזכירה את ראש המעמד. הוא מוזכר בהקשר לתפקידו בלבד. הדבר מלמד על מהות המינוי של "ראש מעמד".

המשנה במסכת תענית (פ"ד מ"ב) מתארת את תקנת המעמדות:

אלו הן מעמדות, לפי שנאמר (במדבר כ"ח): "צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי", וכי היאך קרבנו של אדם קרב והוא אינו עומד על גביו, התקינו נביאים הראשונים עשרים וארבע משמרות, על כל משמר ומשמר היה מעמד בירושלם של כהנים, של לויים ושל ישראלים. הגיע זמן המשמר לעלות, כהנים ולויים עולים לירושלם וישראל שבאותו משמר מתכנסין לעריהן וקוראין במעשה בראשית.

הרמב"ם בהביאו משנה זו להלכה כתב (הל' כלי המקדש פ"ו ה"א):

אי אפשר שיהיה קרבנו של אדם קרב והוא אינו עומד על גביו, וקרבנות הציבור הן קרבן של כל ישראל, ואי אפשר שיהיו ישראל כולן עומדין בעזרה בשעת קרבן, לפיכך תקנו נביאים הראשונים שיבררו מישראל כשרים ויראי חטא ויהיו שלוחי כל ישראל לעמוד על הקרבנות, והם הנקראים אנשי מעמד, וחלקו אותם כ"ד מעמדות כמנין משמרות כהונה ולויה, ועל כל מעמד ומעמד אחד מהן ממונה על כולם והוא נקרא ראש המעמד.

מהו תפקידו של ראש המעמד? בהמשך הפרק אין הרמב"ם מזכיר את ראש המעמד, ולכאורה אין לו כל תפקיד.

תפקידו היחיד של ראש המעמד מוזכר ברמב"ם בהל' תמידין ומוספין (פ"ו ה"ה):

כשיגיע בין האולם ולמזבח, נטל אחד המגריפה, וזרקה בין האולם למזבח, והיה לה קול גדול, ושלשה דברים היתה משמשת: כהן השומע את קולה היה יודע שאחיו הכהנים נכנסין להשתחוות והוא רץ ובא. ובן לוי השומע את קולה היה יודע שאחיו הלויים נכנסין לדבר בשיר והוא רץ ובא. וראש

המעמד כשהיה שומע את קולה היה מעמיד את הטמאים על שער המזרח מפני החשד, שידעו הכל שעדיין לא הביאו כפרתן...

זהו תפקידו היחיד של ראש המעמד, ומקורו במסכת תמיד (פ"ה מ"ו). לאור הדרך שבה הביא הרמב"ם את הדברים, מתעוררת שאלה על המשנה. מדוע לא הזכירה המשנה את המינוי של "ראש מעמד" במסכת תענית, שם מובא ענין המעמדות

בצורה מפורטת?

נראה, שראש המעמד איננו מינוי כשלעצמו, אלא רק מצד תפקידו. התפקיד של ראש המעמד, קשור לתפקידם של הכהנים והלויים הנעשים לקול המגרפה. הוא יוצר קשר בין אנשי המעמד ובין הכהנים והלויים.

השמטת המשנה את עניינו של "ראש המעמד" במקום בו מתוארת הדרך בה נעשים המעמדות, והבאתו רק בהקשר למעשיו, מלמדת כי עיקרו של המינוי הוא המעשה שהוא עושה.

נראה להוסיף, שהבנה זו עולה גם מדברי הרמב"ם. הרמב"ם, שלא כמו המשנה, הביא את עניינו של ראש המעמד במקומו. המקום הוא בהלכות "כלי המקדש והעובדים בו". בכך מדגיש הרמב"ם כי ראש המעמד הוא הקושר את המעמד לעובדים בבית המקדש - הכהנים והלויים - שהלכותיהם מתוארות בסמוך לכך.

בשעה שהכהנים רצים להשתחוות והלויים לשיר - ראש המעמד "מטפל" באנשי המעמד. תפקידו מהווה קשר בין הכהנים בעבודתם, הלויים בדוכנם וישראל במעמדם. אין מינויו אלא לשעה זו בלבד ולתפקיד זה בלבד.